

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ **I** / 1401 - 1914

Από την έναρξη της «μοντέρνας εποχής» (Αναγέννηση) ως το τέλος του «μακρού 19^{ου} αιώνα» (1914)

- Οι προϋποθέσεις της μεσαιωνικής αρχιτεκτονικής - Ρωμανικός ρυθμός - Γοτθικός ρυθμός.
- Η υστερομεσαιωνική Φλωρεντία: Piazza della Signoria-Loggia della Signoria, 1376-82. Γλυπτά συμπλέγματα των Benvenuto Cellini και Giambologna-Arnolfo di Cambio και Bernardo Buontalenti, Palazzo Vecchio (Δημαρχείο), 1299-1596 – Ponte Vecchio, 1345 - Ρωμανική βασιλική του S. Miniato al Monte, 1018-1207 - Piazza Santa Croce, A. di Cambio, Βασιλική S. Croce, 1296-1385 (νεογοτθικό καμπαναριό βασιλικής του Gaetano Baccani, 1847. Νεογοτθική όψη του Nicola Matas, 1857-1862).
- Η έννοια του «κλασικού» - Η κληρονομιά και η επανεφεύρεση της κλασικής περιόδου - Προσδιορισμοί του «κλασικού» και του «μοντέρνου».
- Η Φλωρεντία στις αρχές του 1400 – Η έννοια της προοπτικής και η επιστροφή στις κλασικές φόρμες.
- Lorenzo Ghiberti, Πύλες του Βαπτιστηρίου, 1401 / Museo dell'Opera del Duomo (Μουσείο του Καθεδρικού): D. Palterer, L. Zangheri, A. Natalini, Νέο μουσείο (1998-2015)
- Το έργο του Filippo Brunelleschi (Φιλίπο Μπρουνελέσκι): Piazza del Duomo (πλατεία του Καθεδρικού), Τρούλος του Καθεδρικού της Santa Maria del Fiore, 1418-1436 (Νεογοτθική όψη του Καθεδρικού του Emilio De Fabris, 1868) / Piazza della SS. Annunziata, Ospedale degli Innocenti (Νοσοκομείο των Αθώων), 1419-1427 / Piazza S. Lorenzo, Βασιλική του S. Lorenzo (Αγίου Λαυρεντίου), 1420-1428 / Piazza Santo Spirito, Εκκλησία του S. Spirito (Αγίου Πνεύματος), 1434-1481 / Cappella (Παρεκλήσι) Pazzi, 1429 / Palazzo Pitti, 1442-1570.
- Michelozzo di Bartolomeo, Palazzo Medici Riccardi, via Cavour, 1444-1462 – Michelangelo-Bartolomeo Ammannati-Giorgio Vasari, Biblioteca Medicea Laurenziana, 1524-1568 (μνημειακό κλιμακοστάσιο του Michelangelo) – Τάφοι των Μεδίκων (Michelangelo, Sacrestia Nuova, 1520-1534 – Piazza Repubblica-Benedetto da Maiano, Palazzo Strozzi, 1489-1538 – Bartolomeo Ammannati, Ponte S. Trinita, τέλη 16^{ου} αι. (ανακατασκευή 1952).
- Leon Battista Alberti-Bernardo Rossellino, Palazzo Rucellai, δεύτερο μισό 15^{ου} αιώνα / Piazza S. Maria Novella, Εκκλησία της S. Maria Novella, 1246-1360 (όψη του Leon Battista Alberti, 1458).
- Niccolò Tribolo, Κήποι του Boboli, 1550 – G. Vasari-B. Buontalenti, Gli Uffizi, 1560-1580.
- Η ανανέωση της ζωγραφικής και της γλυπτικής - Ο Λεόν Μπατίστα Αλμπέρτι και οι νέες θεωρίες για την τέχνη.
- Η έννοια της ιδανικής πόλης - Ο Αλμπέρτι και οι θεωρίες για την πόλη - Η Ρώμη του καθολικισμού - Το Μιλάνο των Σφόρτσα - Η Pienza στην Τοσκάνη - Το Urbino στην Ούμπρια - Η Ferrara στην Εμίλια - Η Mantova στη Λομβαρδία.
- Ιστορία των πραγματειών και της αρχιτεκτονικής κριτικής - Η γραμματική της αρχιτεκτονικής - Η γλώσσα και οι ρυθμοί της αρχιτεκτονικής της Αναγέννησης - Οι θεωρίες της αρχιτεκτονικής. Η συμβολή του Piero della Francesca.
- Τα μεγάλα αστικά κέντρα στα τέλη του 15ου αιώνα – Φλωρεντία – Βενετία – Νάπολη - Μικρότερα ιταλικά κέντρα: Prato, Crema, Todì, Montepulciano, Piacenza, Siena.
- Η αρχιτεκτονική του Μανιερισμού - Τζόρτζιο Βαζάρι - Τζούλιο Ρομάνο - Μικελάντζελο Μπουοναρρότι - Λεονάρντο ντα Βίντσι - Ιάκοπο Σανσοβίνο - Μικέλε Σανμικέλι - Μπαλντασσάρρε Περρούτσι - Αντόνιο ντα Σανγκάλλο - Ο ζωγράφος Ραφαήλος (1483-1520).
- Ο Αντρέα Παλλάντιο συγγραφέας και αρχιτέκτων στη Βιντσέντσα και τη Βενετία - Η βίλα Ροτόντα και το Τεάτρο Ολίμπικο στη Βιτσέντσα, ο San Giorgio Maggiore στη Βενετία.
- Ανανέωση και παράδοση στην αρχιτεκτονική κατά τον 17^ο αιώνα - Η σχολή της Ρώμης – Ντονάτο Μπραμάντε - Τζαν Λορέντσο Μπερνίνι, Φραντσέσκο Μπορρομίνι και ο Άγιος Πέτρος - Ο S. Carlo alle Quattro Fontane του Μπορρομίνι και η αρχιτεκτονική του Μπαρόκ - Ο Ιάκοπο Μπαρότσι ντα Βινιόλα και το παλάτσο Φαρνέζε - Φιλίπο Γιουβάρα.
- Η αρχιτεκτονική του 17ου αιώνα στην Ισπανία, Γερμανία και Αγγλία - Φίσερ φον Έρλαχ - Γιόχαν φον Χίλντεμπραντ - Γιόχαν Ντίντζενχόφερ - Κρίστοφερ Ρέν.
- Ιστορία των μουσείων στην Ευρώπη: αρχαιοφιλία, συλλογές, θεσμική εξέλιξη.
- Ο 17ος grand siècle στη Γαλλία - Οι πολεοδομικές μεταμορφώσεις της πόλης του Παρισιού - Οι Βερσαλλίες και η επίδρασή τους στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική.
- Αυλικός και αστικός κλασικισμός στη διαμόρφωση της νέας πόλης και αρχιτεκτονικής - Οι εξελίξεις στην Ευρώπη ως τα μέσα του 18ου αιώνα - Το grand goût και η αρχιτεκτονική των ανακτόρων στην Ευρώπη - Το μπαρόκ, το ροκοκό και η εκκλησιαστική αρχιτεκτονική.
 - Οι προϋποθέσεις του Νεοκλασικισμού - Νεοκλασικισμός και αρχαιολογία-Γιόχαν Γιόακιμ Βίνκελμαν.
 - Ο Νεοπαλλαδιανισμός στην Αγγλία και η Society of Dilettanti - R. Adam και J. Soane.
 - Ο κλασικισμός του 18ου αιώνα και ο Τζοβάν Μπατίστα Πιρανέζι.
 - Οι αρχιτέκτονες της Γαλλικής επανάστασης: E.L. Boullée και C.N. Ledoux – Η ουτοπική παράμετρος του σχεδιασμού – Ο Ζ.Ν.Α. Ντυράν, η ρασιοναλιστική παράδοση και η εκλογίκευση των αρχιτεκτονικών τύπων.

- Ο Νεοκλασικισμός στην Ιταλία - G. Valadier, G. Japelli και οι «ιακωβίνοι» αρχιτέκτονες στη Λομβαρδία.
- Ο Νεοκλασικισμός στη Γερμανία - Φρειδερίκος ο Μέγας και K.F. Schinkel στο Βερολίνο - Λουδοβίκος Α΄ και L.v. Klenze στο Μόναχο.
- Βιομηχανική επανάσταση και αστική πόλη στην Ευρώπη - Οι μεταμορφώσεις των ευρωπαϊκών πρωτευουσών: Λονδίνο και J. Nash, Φλωρεντία και G. Poggi, το Παρίσι του Ναπολέοντα Γ΄, το Μόναχο του Λουδοβίκου Α΄, η Βιέννη της Ringstrasse - Το νέο σχέδιο Βαρκελώνης (Ildefonso Cerdà).
- Το νεογοτθικό στυλ (Gothic Revival) στην Ευρώπη και η συνεισφορά της αρχιτεκτονικής του σιδήρου.
- J. Ruskin - W. Morris και οι Arts & Crafts - Από το Gothic Revival στην Art Nouveau - Οι οφειλές της βελγικής κουλτούρας στην αγγλική και τη γαλλική.
- Ο γαλλοβελγικός άξονας της Art Nouveau: Victor Horta, Paul Hangar, Henry van de Velde και Hector Guimard.
- Ο C.R. Mackintosh στη Γλασκώβη.
- Otto Wagner και Wagnerschule - Ο Josef M. Olbrich στη Βιέννη και στο Ντάρμστατ - Josef Hoffmann - Adolf Loos. Η βιεννεζική κουλτούρα των Ugo von Hoffmannstahl, Karl Kraus, Sigmund Freud, Arthur Schnitzler, Egon Schiele, Gustav Klimt, Koloman Moser, Oscar Kokoschka, Gustav Mahler, Arnold Schönberg.
- Ο μοντερνισμός της Καταλονίας και οι Antoni Gaudí, Lluís Domènech i Montaner, Josep Puig i Cadafalch και Josep Maria Jujol.
- Το ιταλικό Liberty: Giuseppe Sommaruga, Raimondo D’Aronco, Ernesto Basile, Giovanni Michelazzi.
- Η δύναμη της βιομηχανικής μητρόπολης: ο Peter Behrens και η πολιτισμική δύναμη της εργασίας.

Βιβλίο αναφοράς

D. Watkin, *Ιστορία της Δυτικής Αρχιτεκτονικής*, MIET, Αθήνα 2005.

Γενική βιβλιογραφία

- J. Ackerman, *Origins, Imitation, Conventions*, Κέιμπριτζ, Μασαχουσέτη 2002 (Μιλάνο 2003).
L. Benevolo, *Storia dell’architettura del Rinascimento*, Laterza, Ρώμη-Μπάρι 1978.
M. Brusatin, G. Pizzamiglio, *The Baroque in Central Europe. Places, Architecture and Art*, Νέα Υόρκη 1992.
V. Franchetti Pardo, *Storia dell’urbanistica dal Trecento al Quattrocento*, Ρώμη-Μπάρι 1982.
E. Kaufmann, *Architecture in the Age of Reason. Baroque and Post-Baroque in England, Italy and France*, Κέιμπριτζ, Μασαχουσέτη 1955 (Τορίνο 1966).
H.W. Kruft, *Geschichte der Architekturtheorie von der Antike bis zum Gegenwart*, Μόναχο 1985 (Μπάρι 1988).
P. Murray, *Architettura del Rinascimento*, Μιλάνο 1972.
C. Norberg Schultz, *Architettura barocca e tardo barocca*, Μιλάνο 1971.
P. Nuttgens, *The story of architecture*, Phaidon Press, Λονδίνο 1997 (Μιλάνο 2001).
N. Pevsner, *An Outline of European Architecture*, Harmondsworth 1960 (Μιλάνο 1984).
S. Settis, *Το μέλλον του ‘κλασικού’*, μτφ./επιμ. Α. Γιακουμακάτος, Νεφέλη, Αθήνα 2006.
M. Tafuri, *L’architettura dell’Umanesimo*, Ρώμη-Μπάρι 1969.
R. Wittkower, *Architectural Principles in the Age of Humanism*, Λονδίνο 1962 (Τορίνο 1964).
R. Wittkower, *Art and Architecture in Italy: 1600 to 1750*, Harmonds. 1958 (Τορίνο 1972).

Είναι υποχρεωτική η εκπόνηση ατομικής εργασίας με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Σύντομη ιστορική και κριτική ανάλυση δύο αντιπροσωπευτικών έργων αρχιτέκτονα της επιλογής του φοιτητή/τριας ή ενός έργου δύο διαφορετικών αρχιτεκτόνων.
 - Εκτεταμένη βιβλιογραφία επί του θέματος, ελληνική και ξένη.
 - Γίνονται δεκτές και προτάσεις (εκτός αυτών των προδιαγραφών), οι οποίες σχετίζονται με αρχαιακή έρευνα.
- Η εργασία πρέπει να είναι σε μορφή τεύχους σχήματος Α4 με συνολική έκταση δακτυλογραφημένου κειμένου και βιβλιογραφίας έως 3000 λέξεις.

Το θέμα της εργασίας δηλώνεται στον διδάσκοντα εκ των προτέρων, στη διάρκεια των μαθημάτων του εξαμήνου. Αν το θέμα δεν δηλώνεται στη διάρκεια του εξαμήνου, η εργασία δεν θα λαμβάνεται υπόψη στις εξετάσεις.

Η εργασία παραδίδεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση: **archistudworks@gmail.com**

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΑΤΟΜΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η εργασία αφορά στην επιλογή δύο έργων του ίδιου αρχιτέκτονα ή ενός έργου δύο αρχιτεκτόνων. Η επιλογή αυτή πρέπει να αφορά αποκλειστικά την ιστορική περίοδο και τη θεματική που αποτελεί αντικείμενο του εξαμήνου. Οι αρχιτέκτονες μπορεί να είναι ξένοι ή Έλληνες.

Η εργασία συνίσταται στην παραγωγή τεύχους Α4, με εικόνες και κείμενο 3000 λέξεων. Η εργασία παραδίδεται ηλεκτρονικά.

Το εξώφυλλο της εργασίας περιέχει όλες τις αναγκαίες πληροφορίες, όπως:

Σχολή, Τμήμα φοίτησης, Ακαδημ. Έτος, Ονοματεπώνυμο και Α.Μ. φοιτητή, Τίτλο μαθήματος, Τίτλο εργασίας, Όνομα καθηγητή. Μπορεί να έχει και μία εικόνα.

Η εργασία έχει σαφή δομή και αποτελείται από τα εξής διακριτά μέρη:

1. Εισαγωγή 2. Ανάλυση πρώτου έργου 3. Ανάλυση δεύτερου έργου 4. Συμπεράσματα 5. Βιβλιογραφία

1. Η εισαγωγή ασχολείται συνήθως με τα βιογραφικά στοιχεία του αρχιτέκτονα ή των αρχιτεκτόνων. Η εισαγωγή πρέπει να είναι σύντομη: δεν αφηγούμαστε τη ζωή του αρχιτέκτονα απεριόριστα, αλλά κυρίως τον τρόπο σκέψης του και επισημαίνουμε τα στοιχεία που θεωρούμε σχετικά με την ανάλυση των δύο έργων που έχουμε επιλέξει. Στην εισαγωγή μπορούμε να ασχολούμαστε επίσης με τους λόγους που μας οδήγησαν στην επιλογή των δύο έργων.

2. Στη συνέχεια αναλύουμε το πρώτο έργο (προηγείται μεσότιτλος με το όνομα του κτιρίου). Ανάλυση σημαίνει απλή και μεθοδική περιγραφή της κάτοψης και της λειτουργίας του, περιγραφή της κατασκευής του (υλικά, τεχνολογία, κατασκευαστικές μέθοδοι), περιγραφή των μορφοπλαστικών χαρακτηριστικών και της αρχιτεκτονικής γλώσσας του.

3. Ακολούθως αναλύουμε το δεύτερο έργο, με τον ίδιο τρόπο.

4. Στον επίλογο διατυπώνουμε ένα τελικό σχόλιο (που μπορεί να είναι πιο ελεύθερο) σύγκρισης αυτών των δύο έργων, εξήγησης του λόγου για τον οποίο επιλέχτηκαν, θέσης τους στο συνολικό έργο του αρχιτέκτονα ή των αρχιτεκτόνων η/και σημασίας τους στο πλαίσιο της ιστορίας της αρχιτεκτονικής. Μπορεί να διατυπωθεί και οποιαδήποτε άλλη θεώρηση κρίνεται αναγκαία ή αξιόλογη στο πλαίσιο της εργασίας. Το τελικό σχόλιο-συμπέρασμα μπορεί να είναι μια ελεύθερη κριτική προσέγγιση του θέματος.

Σημαντική παρατήρηση: Ανάλυση του έργου σημαίνει καταρχήν περιγραφή. Η σωστή περιγραφή ενός έργου ανταποκρίνεται, σε πρώτο επίπεδο, στην κριτική αποτίμηση του έργου.

Σημαντικό στοιχείο της εργασίας είναι οι εικόνες (φωτογραφίες). Οι εικόνες τοποθετούνται ανάμεσα στο κείμενο και ακολουθούν τη ροή του. Οι εικόνες σχολιάζονται. Δεν χρειάζεται να είναι πολλές, αλλά πρέπει να είναι σαφείς και να περιγράφουν επαρκώς τα έργα. Σημαντικά είναι επίσης τα σχέδια (κατόψεις, όψεις, τομές των κτιρίων), δίχως τα οποία η αρχιτεκτονική δεν γίνεται κατανοητή. Ειδικά οι κατόψεις είναι απολύτως απαραίτητες: αρκεί μία ή δύο για την επαρκή αντίληψη της λειτουργίας και της οργάνωσης του κτιρίου. Τις κατόψεις τις περιγράφουμε και τις εξηγούμε.

5. Όλες οι βιβλιογραφικές αναφορές γράφονται με τον ίδιο τρόπο και παρέχουν τις ίδιες πληροφορίες (συγγραφέας, τίτλος, εκδότης, πόλη, έτος). Ο τίτλος γράφεται *πλάγια (italics)*. Παράδειγμα:

S. Settis, *Το μέλλον του κλασικού*, Νεφέλη, Αθήνα 2006.

R. Wittkower, *Architectural Principles in the Age of Humanism*, Thames & Hudson, Λονδίνο 1962.

A. Γιακουμακάτος, «Νέο Μουσείο Ακρόπολης. Μια κριτική αποτίμηση», *Αρχιτεκτονικά Θέματα*, τχ. 44/2010, σ. 115-139.

Η δομή της εργασίας μπορεί να είναι και διαφορετική από την παραπάνω, αρκεί να μην απουσιάζει η ανάλυση παραδειγματικών έργων που έχουν επιλεγεί.

Οι πηγές μας έχουν μόνο συμβουλευτικό χαρακτήρα. Δεν αντιγράφουμε μηχανικά τις πηγές (copy-paste). Είναι κάτι που γίνεται εύκολα αντιληπτό. Μελετούμε και χειριζόμαστε τις πηγές συγκριτικά, για να αντλήσουμε πληροφορίες και συμπεράσματα που τα διατυπώνουμε με δικό μας αυτόνομο τρόπο. Όταν χρησιμοποιούμε ένα απόσπασμα από αυτές το βάζουμε σε εισαγωγικά και αναφέρουμε την πηγή σε υποσημείωση.

Όταν ασχολούμαστε με έναν αρχιτέκτονα (αλλά και με ένα καλλιτέχνη γενικότερα) είναι σκόπιμο να μην αρκούμαστε σε πηγές γενικού χαρακτήρα (γενικές ιστορίες της αρχιτεκτονικής ή άλλες πηγές) αλλά να ανατρέχουμε σε ειδικές μονογραφίες για τον αρχιτέκτονα, όπου οι πληροφορίες και η εμβάθυνση είναι πληρέστερη, συστηματική και στοχευμένη.

Το διαδίκτυο δεν αποτελεί ερευνητικό εργαλείο αλλά πηγή μιας πρώτης πληροφόρησης.